

Nf. 24.

PROGRAMMA SACRVM,
 QVO
 ACADEMIAE FRIDERICIANÆ
 PRORECTOR
 IOACHIMVS LANGIVS,
 S. S. THEOLOGIAE DOCTOR ATQVE PROF. ORD.
 VNA CVM
 CANCELLARIO & PROFESSO-
 RIBVS RELIQVIS,
 CIVES ACADEMICOS
 AD FESTVM PASCHALE
 ANNI M DCC XXXI.

SANCTE CELEBRANDVM
 INVITAT,
 EISQVE

INGENTEM TERRAE MOTVM,
 RESVRRECTIONIS IESV CHRISTI
 COMITEM, cm.

EX MATTH. XXVIII, 2.
 CONSIDERANDVM PROPONIT.

H A L A E
 TYPIS ORPHANOTROPHIL.

ἰδὸς σεισμός ἐγένετο μέγας, *en magnus exsistit motus*, narrante MATTHAEO c. XXVIII, 2.

Equidem quæcumque violentior agitatio isthac voce designari potest; in primis tamen concussionem vasti alicuius corporis notat, vt maris Matth. VIII, 24. vel terræ, c. XXVII, 51. siue illa ex ignium subterraneorum inflammatione, siue ex ventis, intra terræ angustias conclusis, inter sese luctantibus, exitumque cum impetu quærentibus, siue aliis excausis oriatur. Et hic etiam non tam aerem*, certe haud solum, sed *terram* conquassatam fuisse; tum solemnior vocis acceptio,

A 2

ptio,

* Ita HENRICVS HAMMONDVS, in *notis ad Matth. XXVIII, 2.* Facta est inquit, magna concussio, verisimiliter AERIS, ope tonitruum. Cui adnotationi IOANNES CLERICVS hunc calculum addidit: *Resse AERIS concussionem interpretatur Noster. Sic & Latini dicunt, calum tonitru concuti.*

ptio, * tum motus illius finis & effectus proximus, in lapidis a sepulchro deuolutione conspicuus, abunde docet.

Haud vulgarem vero fuisse motum, satis prodit facer historicus, dum eum *magnum* adpellat, quo vocabulo alibi quoque c. VIII, 24. horribilem illam tempestatem describit, quæ fluctibus obruebat nauem, Christo dormiente. Vehemens itaque erat terræ concussio, qualis illa, quæ obseruabatur Philippis, Paulo & Sila media nocte inter compedes Deum colaudantibus, quo tempore magnus repente terræ motus coortus fuit, quo carceris fundamenta iactata, &, apertis subito portis omnibus, omnium vincula relaxata fuere. Act. XVI, 26.

Quam late vero ille impetus grassatus fuerit, non satis liquet. Equidem nimis eum angustis limitibus circumscribunt, qui eius vim ne ad totum quidem Christi sepulchrum, sed ad solum lapidem, sepulchri ostio aduolutum, pertinuisse censent.** At illud tamen etiam definiri non potest, vtrum certus tantum terræ tractus, an vniuersus terræ globus, isto motu conturbatus; *** an in reliquis etiam naturæ partibus **** eius impulsus animaduersus fuerit. Sunt hæc in medio relinquenda, quum, scriptura tacente, nihil hic explorari adferri adfirmarique possit.

No

* Ita *σεισμός* terræ motum significat Marc. XIII, 8. Luc. XXI, 11. Act. XVI, 26. Apoc. VI, 12. c. VIII, 5. c. XI, 13. c. XVI, 18.

** Vt GERHARDVS HAVERKAMPVS, in diss. *de voce μέγας*, sub IAC. GRONOVIO habita.

*** B. IOANNES GERHARDVS, in *harmonia historiae euang. de resurrectione Christi*, cap. 1. *Vti in morte Christi terræ motus contigerat, ita quoque in resurrectione eius mota fuerunt fundamenta terræ.*

**** B. IO. HENR. MAIVS, in *æcon. temp. N. T. p. 137. Resurrectionis signum fuit motus longe maximus, subito diuinitus excitatus, non tantum in terra, sed & in omnibus elementis.*

Noluit vero diuinus scriptor auctorem illius motus a nobis ignorari, dum addit: *Angelus enim Domini ex caelo descendit; quibus verbis ingens ille terræ tumultus caussis naturalibus abiudicatus, summo caussarum naturalium conditor ac arbitro adferitur, qui in eo excitando angeli ministerio libere usus est. Equidem crebro DEVS suam præsentiam siue inusitato aeris fonitu, 2 Sam. V, 24. siue terræ motu 1 Reg. XX, 11. fieri voluit testatam; cuius veritatis fama ad ipsos etiam gentiles dimanasse videtur, qui Numinum adparitiones non sine præuia locorum agitatione fieri adfirmabant. * Sed hunc tamen terræ motum nihil aliud, quam angeli aduentum significasse, vt cum HVGONE GROTIIO** statuamus, non possumus a nobis impetrare.*

Conferendus ante omnia mirabilis ille euentus est cum vaticinio Haggæi, c. II, 6. *Propediem erit, quum ego calum, terram, mare, siccumque commouebo.* Quamuis enim hoc solo casu non exhaustum putemus illustris illius prædictionis implementum, tamen hic etiam vere cælum commotum est, angelorum descensu, & terra coram Domino nutauit. Conferendus porro hic motus est cum illo, qui Christo in cruce moriente accidit. Hos duos enim casus non esse inter se commiscendos, nemo non intelligit, quum ille contigerit die Veneris, tem-

A 3

po-

* Ita IAMBlichvs de *mysteriis sct. II. c. IV.* vbi postquam dixisset, diis adparentibus *τὴν γῆν μὴ ἐπι δύνανται ἑστῆαι*, terram stare amplius non posse, sed vehementer tremere; quod accepisse potuit ex Mose Exod. XIX, 18. pergit: *ἀρχαγγέλων δὲ ἐκφαινομένων, μάλιστα τινες συγκινῶνται τῷ κόσμῳ.* Quum vero archangeli adparent, partes duntaxat quædam mundi commouentur; quod forte a Matthæo didicit.

** Ad Matth. XXVIII, 2. *Hic motus signum fuit secuturæ ὀπτασίας, satis notum populo iudaico, Psal. LXVIII, 8. 9. Psal. XCIX, 1. Esa. VI, 4. cet. Ostendit hoc, quod sequitur: Angelus enim descendit. Quare nulla alia quaerenda est ratio.*

pore fere vespertino; hic vero die Solis, primo crepusculo. Digna verò obseruatu res est, quod terra tremuerit, & quum anima ex Christi corpore exiret, & quum anima in Christi corpus rediret. Sic DEVS duos salutis nostræ cardines, mortem ac resurrectionem Redemptoris, stupendis naturæ commotionibus insignire, posteritatiq; commendare voluit. Sed nec ille motus, quamuis angustioribus terminis adstrictus, hic prætermittendus est, quo *domus* illa, velut nauis a fluctibus,* innocue agitabatur, in qua testes resurrectionis Iesu Christi exoptatos sui negotii progressus precibus a DEO efflagitabant. Act. IV, 31. 33.

Altius vero in causas ac *finis* admirandæ huius commotionis inquisituri, varios detegere licebit, negotio, quod tunc gerebatur, congruos, & summa DEI sapientia dignos.

Ac proxime quidem id potissimum hoc motu intendebatur, *vt, concusso Domini sepulchro, impositum ingentis saxi onus reuolueretur.* Vti nimirum prior ille tremor, qui Christo e vita discedente terram inuasit, multorum aditus sepulchrorum aperuit, excussis lapidibus, qui speluncarum orificium occludebant, Matth. XXVII, 51. 52. ita hoc etiam posteriore motu, qui Domino in vitam redeunte accidit, reuulsa sunt sepulchri repagula, rescissa DEI manu sigilla, publica synedrîi auctoritate impressa, saxi denique vasta moles amota; non sane vt rediniuo mortis victori exitus ex monumento carcere pararetur, (qui enim per clausas fores in discipulorum conclaue intrare potuit Ioan. XX, 19. is clauso etiam sepulchro potuit exire) sed vt piis mulieribus, de saxo amouendo sollicitis, ac deinde discipulis, ad vacuum monumentum aditus panderetur. Recte IUSTINVS
mar-

* LVCAS: ἐσαλεύθη ὁ τόπος. Nam *σάλον* mare denotat, vndarumque eius in tempestate commotionem, Luc. XXI, 25,

martyr*: *Suapte potentia Dominus e monumento, cui lapis impositus fuit, egressus est. Non enim, ut ipse prodire possit, saxi de monumento deuolutio facta est, sed eorum causa, qui id conspēcturi erant, ut ipsis resurrectionis veritas ostenderetur.*

Non minus vero hic motus de diuina resurgētis maiestate irrefragabile testimonium perhibere debuit. Idem nimirum hic ad viuos redibat, cuius olim vox montem Sinai concussit, Ebr. XII. 26. Vti enim tunc filio Dei ad legem ferendam in Israelis conspēctum prodeunte, terra ad eius præsentiam coherescebat Psal. LXVIII. 9. Exod. XIX. 18. ita nunc quoque, quum, impleta per consummatum obsequium lege, denuo in lucem & conspēctum prodiret, iterum terra, sui & creatoris & redemptoris reuerentia commota, tremuit, nouam velut vitam rediuiuo Deo, læta hæc inter tripudia, gratulatura.

Neque errabimus, si eo spectasse istas terræ agitationes dicamus, *ut stupidi homines ad contemplationem tantarum, que tunc agebantur, rerum, hoc velut signo dato excitarentur.*** Solent enim mortalium animi magis commoueri euentibus, qui in sensus incurrunt, & visu tactuue percipiuntur, quam aliis diuinæ nutibus voluntatis. Hinc Deus, attentione digna siue

patra-

* In responsione ad quæst. CXVII. ad orthodoxos, p. 470. ed. Paris. vbi verba Græca sic habent: Τῆ ἐαυτῶ θεία δυνάμει τῷ μνήματι ἐξῆλθε, τῷ λίθῳ ἐπικειμένῳ τῷ μνήματι. ἢ γὰρ διὰ τὴν αὐτῶ ἐγερσιν τῷ λίθῳ ἐκ τοῦ μνήματος ἐγένετο ἢ ἀφ' αἰθέρι, ἀλλὰ διὰ τὸ δηλωθῆναι τοῖς ὁρώσι τὴν ἀνάστασιν.

** IO. GERHARDVS loc. cit. Hoc miraculo Deus testari voluit, se hoc tempore, quo terra ita mouetur, noua, admiranda, atque stupenda agere, ideoque ad considerationem resurrectionis dominicæ hominum animos hoc terræ motu excitare voluit. Addit vir beatus verbis germanicis: *Wie das Erdbeben Christo zu Grabe geleuet, also hat Gott der Herr diese Sturm - Glocke in seiner Auferstehung wider gezogen.*

patraturus siue locuturus, vt hominum infirmitati sese attemperet, eiusmodi naturæ perturbationibus eorum mentes ad attentionem præparare consuevit. Sic, legem ipso promulgaturo, fragores exstiterunt & fulgura, & densa nubes, tum tubæ sonitus vehementissimus, toto fumante monte & contremiscente. Exod. XIX, 16. 18. Par igitur erat, vt hic etiam insolito telluris succussu homines admonerentur, rem nunc geri singularem, hoc ipso momento redire in vitam, quo ante triduum exspirante, natura, velut in agone constituta, trepidarit, recludi nunc sepulchrum, vinci mortem, immortalitatis coronam victoris capiti imponi.

Accedit, quod Deus potentia, quam in filii suscitatione demonstrabat, hoc modo specimen edere voluerit. In Christo scilicet e morte reuocando ille ostendit τὸ ἰσχυρὸν μέγεθος δυνάμεως, & κέρτος τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, excellentem potentia magnitudinem, & egregium suæ virtutis robur. Eph. I, 19. 20. Id ne cui incredibile videretur, prodigiosa terræ iactatione effecit. Quid enim ab eo non expectes, qui, IOBO teste, terram ex sede sua conuellit, concussis eius columnis; cap. IX, 6. per quem, NAHVMO interprete, montes commouentur, & tollitur eius aduentu tellus cap. I, 5. Qui iners terræ pondus velut animare ac tollere in altum potest; quidni animam reddere Redemptori, eiusque corpus, in locum corruptionis illatum, erigere queat?

Quin ira suæ etiam signa hoc terræ motu edere DEVS constituit. Equidem SENECA, * cæcus homo, ira Numinum aut cælum concuti, aut terram, negat. Sed aliter sacræ literæ, a naturæ auctore inspiratæ, pronuntiant. Habent quidem ista, vt SENECA ait, suas causas; sed quæ liberrimi ac sapientissimi rectoris imperio subsunt, qui iram non raro suam terribilibus istis effectibus prodit. Illo succensente commota tellus contremisit,

* *Questionum natural. lib. VI. c. 3.*

miscit, & concusse montium cohorrescunt moles. Psal. XVIII, 8. *Vi-
deo, inquit IEREMIAS, commoueri montes, omnesque colles quati,
Iehoue iracundia, cap IV, 24. 26. Quis, eo ira ardente, consistat, cautibus
per eum dissiliens? Nah I, 6.* Equidem quum Sponsorem
nostrum ex squalido sepulchri carcere in libertatem DEVS
emitteret, eo ipso publice testabatur, satisfactum esse eius
obsequio suæ iustitiæ, seque iram, aduersus genus huma-
num conceptam, posuisse. Sed erat tamen etiam, quod in-
dignaretur, tum aduersus profanos monumenti custodes,
quos hoc terræ sub pedibus tremore, & intolerabili angeli,
faxo insidentis, iubare, in præcipitem fugam coniecit; tum
aduersus futuros tantæ salutis contemptores, quam, morte par-
tam, resurrectione sua filius obsignauit.

Insuper hoc motu attentis ad signa temporum animis
insinuabatur, *veram nunc adesse redemptionem* ex deterrima diabo-
li ac mortis feruitute, quam illa olim ex Aegypto liberatio
præfigurauit. Si tunc igitur *montes, ut arietes, & colles oue na-
torum ritu exsiliuerunt*, Psal. CXIV, 1. 4. nunc certe multo ma-
gis præ gaudio subsultabat terra, iugum vanitatis velut ex-
cussura, cuius olim amouendi pignus in Domini resurrectione
accepit.

Denique in hoc prodigio rerum quoque *futurarum præludia
sancta cum voluptate cernuntur.* Delineabantur magno hæc terræ
motu maiores *animorum, terræ adfixorum, motus**, per con-
cionem de Iesu rediuuio inter Iudæos pariter ac reliquas gen-
tes excitandi. Vbicumque enim terrarum Iesu Christi præ-
cones nuntiabant, filium DEI in humani generis salutem &
mortuum esse & reuixisse, ibi homines, tantarum rerum
nouitate perculsi, siue ad assentiendum isti doctrinæ, siue,
mali dæmonis instinctu, ad contradicendum commoueban-
tur;

* Consentit 10. GERHARDVS, loc. cit. Hic terræ motus significabat per
prædicationem euangelii de Christo mortuo & resuscitato commouen-
dum esse orbem terrarum - & hominum terrenorum corda ad pœni-
tentiam esse flecenda. Quin & MATTHIAS FLACIUS, in *glossa N. T.*
p. 132. concitatum esse hunc motum iudicat in *testimonium tum factæ
resurrectionis, tum eius efficaciæ.*

tur; quos animorum motus & Dauid prædixit Psal. XXIV, 7. 8. & Dauidis filius, Matth. X, 35. 36. Vti porro terræ agitationes in scripturis sacris designant magnas rerum publicarum mutationes, coniunctas cum demonstratione clarissima diuinæ maiestatis, & terribilibus speciminibus iustitiæ eius; * ita hic etiam motus *reipublicæ iudaicæ cultusque Leuitici concussionem*, umbrarumque legalium, ex oriente iustitiæ sole, abolitionem portendebat. Ebr. XII, 26. 27. Denique isti terræ tremores, cum Christi ex sepulchro exitu coniuncti, præluserunt *magnis istis & horrendis concussionibus*, quibus discors naturæ compages vexabitur, quando terra mortuos, sinu suo conclusos, Domino iubente, velut euomet, quando cæli perniciousiter interibunt, elementa ardentia diffoluentur, & tellus, & quæ sunt in ea res, conflagrabit. 2 Pet. III, 10. Apoc. XVI, 17. seqq.

Ceterum an Seruator rediniuus hoc ipso, quo terra fluctuabat, tempore ad inferos descenderit, de principibus tenebrarum mortisque regno triumphaturus, id quidem suo loco relinquimus. Grauiter istud prælium depingit PETRVS CHRYSOLOGVS, seculi quinti lumen. *Tremuit, inquit**, terra, quia ab inferis dominator ascendit, mouetur chaos, dissiunt ima terrarum, timet terra, montium tremunt pondera, orbis fundamenta quatuntur, corripitur tartarus, sistuntur inferna, adducitur mors, quæ, in reos tendens, incurrit in iudicem &c.* At enim vero tacentē scriptura, nihil vel ingeniosissimæ persuadent rhetoricationes.

O igitur memorabilem terræ motum, & nostra meditatione dignum; de quo vero idem, quod de reliquis Dei stupendis operibus, iure dixeris: *Qui sapit, hæc observabit.* Psal. CVII, 42. *O quam magna facta tua, IEHOVA, quam profundæ sunt tue cogitationes. Hoc nesciunt stupidi, hoc non intelligunt insani.* Psal. XCII, 6. 7. Tantus scilicet stupor mortalium mentes oppressit, vt nec ad præsentissimum Dei digitum obtupefcant, suauiter interim de his illis tantorum effectuum causis naturalibus somniantes.

Abfit

** Obseruante CAMP, VITRINGA, *anacrisi apocal.* p. 735.

* *Sermone LXXIV.*

Abſit, CIVES DILECTISSIMI, abſit a veſtris mentibus vecors ille & obtuſus torpor. Cogitate quaſo, qualis quantuſque ſit, cuius velut alterum natalem diem, tanto terræ motu inſignem, hodie celebramus. Non vulgaris de grege mortalium homo; ſed naturæ Dominus, ſed orbis terrarum arbiter atque heres, ſed reuerendus generis humani legiſlator, *qui ſua olim voce terram conquaſſauit*, Ebr. XII, 26. *cuius adſpectu tellus tremuit, & æli montes fumant*, Pſal. CIV, 30. Vtinam eius maieſtas ſanctum vobis horrorem incutiat, euangelii deinde radiis diſcutiendum! Vtinam recordatio delictorum iuuentutis, quibus mortem, (proh facinus horrendum!) quibus Dei filio mortem intuliſtis, ad ſalutarem lætæ pectus veſtrum permoueat, in ſanctam aliquando lætitiã deſitutum! Vtinam in felicem vos fugam hic terræ motus coniciat, vt ſicut olim Iudæi fugerunt ob telluris trepidationem tempore Vzæ, Zach. XIV, 5. ita vos fugiatis in amplexus patris, qui ſui vos filii ſanguine ſibi reconciliauit. Ne ſitis quaſo inter tantæ ſalutis contemtores, aduerſus quos iræ ſigna ipſo reſurrectionis die terræ conditor dedit. Agite, amplectimini veram redemptionem libertatemque a vinculis tenebrarum, a prauarum conſuetudinum iugo, a mortis denique, qui voſ excruciat, metu, magno vobis pretio procuratam. Abiicite friuolam humanã infirmitatis excuſationem. Qui enim terram, tantæ molis corpus, potentiſſimo voluntatis ſuæ imperio labefactauit, lapidemque reuoluit, ſepulchri oſtio aduolutum; is excellentem potentiaſ ſuæ magnitudinem in eo etiam demonſtrabit, vt veſtræ ſalutis impedimenta remoueat, vt cor lapideum e medio tollat, vt vitam vobis inſpiret diuinam, nunquam poſthac intermorituram. Sic enim iis, qui aiunt, exaruiſſe oſſa ſua, ſpemque ſuam omnem periſſe, dicere iubet: Ego aperiam ſepulchra veſtra, & vos meos ex ſepulchris veſtris extractos, ſpiritu meo imbuam, faciamque, vt viuatis. Ezech. XXXVII, 12. 14. Præbete modo aures mentesque obſequioſas verbo vitæ, his diebus publice prædicando. Abſtinetes vos, a ſanctis illis, quas in-

12 PROGRAMMA PASCHALE ANNI MDCC XXXI.

ter audiendum sentietis, pectorum commotionibus impie suffocandis. Coniungite cum usu verbi serias preces, vosque ad eius pedes aduoluite, qui, quum olim, ad mortuum adolescentem conuersus, diceret: *Iuuenis, inquam tibi, surge!* prædam ex mortis faucibus liberauit. Denique ita hos festos dies transfigite, vt inter horrendas illas naturæ morientis palpitationes, quas vox iudicis, *Surgite mortui & coram iudicio comparete!* olim ciebit, mentem habeatis tranquillam, & nulla culpa expauescentem.

At vos etiam, O NOSTRI, quos Deus, misericordia diues, olim in delictis mortuos, vna cum Christo reuocauit in vitam, vos etiam admirandus ille telluris motus, dominicæ resurrectionis testis ac comes, ad sanctam excitet diligentiam, in mysteriis tantæ rei scrutandis haud inutiliter collocandam. Agite, osculamini filium, vestræ salutis instauratorem, exultantesque cum tremore caste eum ac sancte colite. Psal. II, 11. 12. Amplectimini, inter tenerimos animorum motus, primogenitum ex mortuis, quem terra tremens velut parturiuit, inque lucem iterum edidit. Tenete petram salutis, quæ sola stat inconcussa, suisque præsidium præstat, licet terra moueatur, tantaque tempestate turbentur maris vndæ, vt ad eius æstus montes contremiscant. Psal. XLVI, 2. 3. 4. Alios terreant iræ diuinæ, terræ quietem interturbantis, prodigia, hoc quoque seculo haud rara. Vobis refugium aduersus iram præbet Redemptor Immanuel, per cuius mortem quum Deo expiati sitis hostes, multo nunc magis reconciliati seruabimini per eius vitam. Rom. V, 10. Denique sic fidem vestram instruite, vt sanctum *motus & quietis* æquilibrium his etiam diebus seruetis; ita in mortis & resurrectionis dominicæ communionem perpetuo nifu motuque tendentes, vt in partis per eam bonis suauiter subinde acquiescatis. Valet.

P. P.

In Academia Fridericiana, d. XXV. Martii,
M DCC XXXI.

Ja 1586

ULB Halle

3

001 508 687

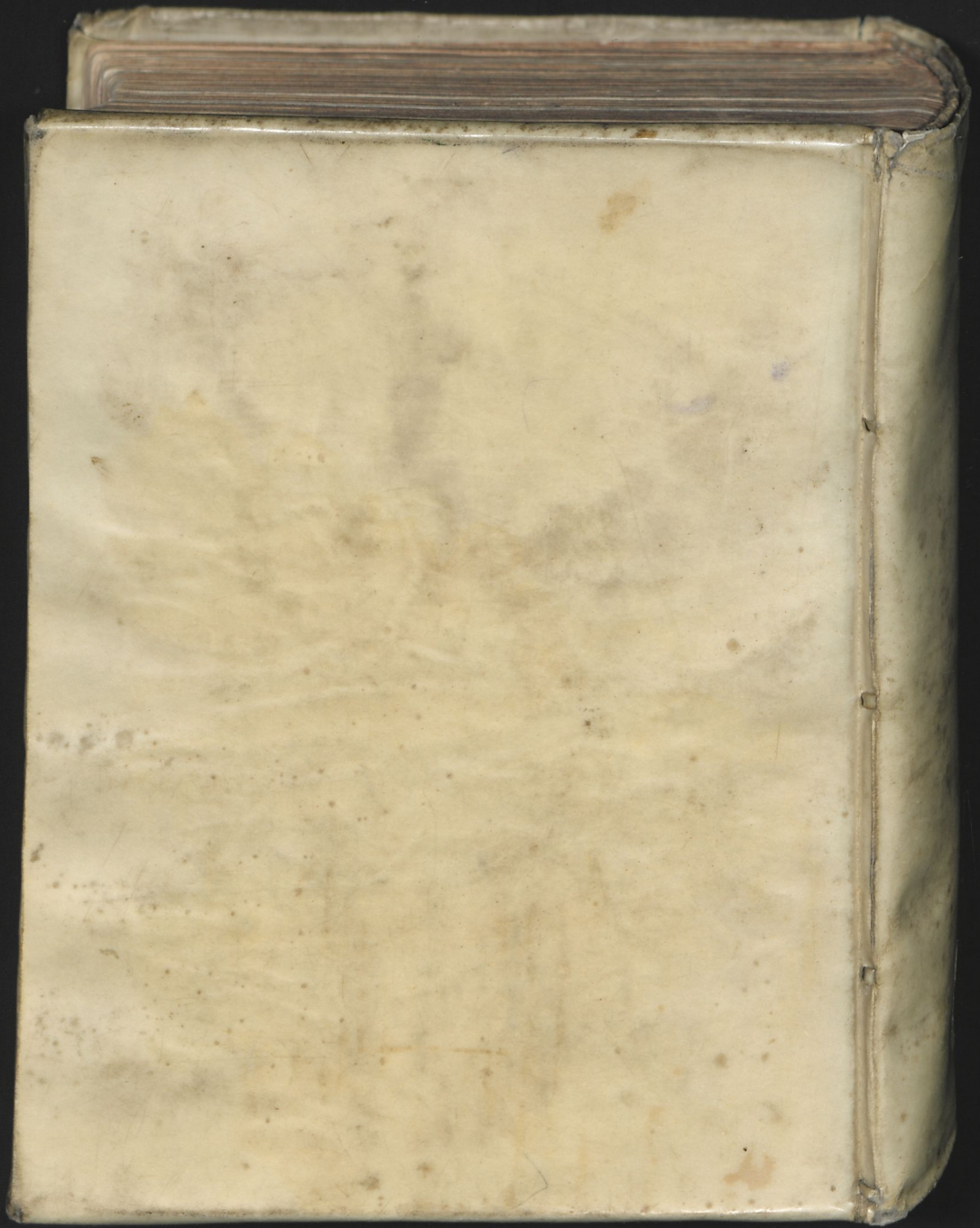

St

VD 78

VD 78

PROGRA

ACADEMIA

PRO

IOACHIM

S. S. THEOLOGIAE

CANCELLAR

RIBVS

CIVES A

AD FESTV

ANNI M

SANCTE

IN

INGENTEM T

RESVRRECTIO

COL

EX MAT

CONSIDERAL

H.

TYPIS ORP

87

E

S,

Q

A,

cm.

